

بررسی وضعیت موجود ورزش پهلوانی و زورخانه ای کشور در سال ۱۳۹۵

علی یلفانی^۱

حسین عاشوری^۲

زهرا رئیسی^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۲/۱۹

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۴/۲۹

ورزش زورخانه‌ای و پهلوانی، یگانه ورزش سنتی نظامدار باقی مانده از هزاران سال پیش در ایران زمین است. بدیهی است که برای پیشرفت و گسترش این ورزش ابتدا باید برنامه‌ریزی دقیق علمی صورت پذیرد و سپس اطلاعات آماری دقیقی از وضعیت موجود جمع‌آوری شود تا براساس آن برنامه‌ریزی راهبردی توسعه ورزش پهلوانی و زورخانه‌ای انجام شود. از آنجاکه تاکنون هیچ اطلاعات آماری دقیقی از وضعیت این ورزش باستانی وجود نداشته است، هدف مطالعه حاضر بررسی وضعیت موجود این ورزش از لحاظ اطلاعات آماری تا سال ۱۳۹۵ در ایران می‌باشد. پرسشنامه‌ای توصیفی به منظور جمع‌آوری اطلاعات تعداد زورخانه‌ها، مرشدان، داوران و مربیان ۳۱ استان کشور طراحی گردید. جمع‌آوری اطلاعات تحقیق با همکاری فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای انجام گردید. از روش‌های آماری توصیفی برای ارائه و تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. نتایج آماری نشان داد تعداد ورزشکاران زورخانه‌ای کشور ۳۰۹۹۱ نفر، زورخانه‌ها ۷۹۸، مرشدان ۱۳۷۹، مربیان ۱۹۱ و داوران ۵۹ نفر در سراسر کشور می‌باشند. همچنین، تجزیه و تحلیل آماری نشان داد ۶۰ درصد از کل زورخانه‌ها، ۴۲ درصد از مجموع داوران فعال، ۵۱ درصد از مجموع مرشدان فعال و همچنین ۴۶ درصد از مربیان فعال متعلق به پنج استان کشور می‌باشند. بر اساس نتایج به دست آمده، وضعیت این ورزش در کشور به لحاظ امکانات و شرکت‌کنندگان بسیار ضعیف می‌باشد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد که تهیه یک برنامه جامع و استراتژیک برای

E-mail: Ali_yalfani@yahoo.com

^۱دانشیار، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران (نویسنده مسئول)

^۲مربی، گروه تربیت بدنی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور

^۳دکترای آسیب شناسی و حرکات اصلاحی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

توسعه و پیشرفت ورزش پهلوانی و زورخانه‌ای بسیار ضروری می‌باشد و نیل به این هدف، پشتیبانی فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای و وزارت ورزش و جوانان را می‌طلبد.

واژگان کلیدی: ورزش پهلوانی و زورخانه‌ای، زورخانه، وضعیت موجود، مرشد، مربی و داور

مقدمه

ورزش زورخانه‌ای و پهلوانی، یگانه ورزش سنتی نظامدار باقی مانده از گذشته‌های دور در ایران زمین است که علاوه بر خصوصیات و ویژگی‌های حرکتی خاص، سرشار از آموزه‌های فرهنگی و اخلاقی است و قدمت صدها ساله برای آن ذکر شده است (گودرزی، ۱۳۸۳، جعفری، ۱۳۹۲ و حیدری، ۱۳۹۱). در مورد چگونگی منشا پیدایش آن توافق قطعی بین محققان و تاریخ‌نگاران وجود ندارد و درحقیقت، چگونگی پیدایش آن در غبار تاریخ گم شده است، زیرا هیچ سند قطعی و صریحی برای اثبات منشا این میراث گرانبهای ایرانی وجود ندارد (گودرزی، ۱۳۸۳، بوستانی، ۱۳۹۲ و صیرفی، ۱۳۸۸). جذابیت منحصر به فرد این ورزش در تقویت هر دو بعد جسمانی و روحانی ورزشکار است. ورزش پهلوانی و زورخانه‌ای، ورزشکاران و تماشاچیان را به تفسیر و تاویل اندیشه و تحرک احساسات وادار می‌کند و شغف و شوقی عرفانی در آنها ایجاد می‌نماید (پیمان‌فر، ۱۳۹۱ و جعفری، ۱۳۹۲). این ویژگی خاص که وجه ممیزه این ورزش از سایر ورزش‌های امروزی است، می‌تواند به عنوان میراثی گرانبها به جهان کنونی معرفی گردد (پیمان‌فر، ۱۳۹۱ و جعفری، ۱۳۹۲). امروزه، علیرغم گذشت زمان و دگرگونی‌های فضاها و ذهنی و پیشرفت‌های تکنولوژی بشر، این ورزش همچنان دارای کارکردهای ورزشی (جسمانی یا فیزیکی)، اجتماعی، اخلاقی و هنری است (یلغانی، ۱۳۹۰، شعبانی بهار، ۱۳۹۰، پیمان‌فر، ۱۳۹۱، بوستانی، ۱۳۹۲ و قجقی‌نژاد، ۱۳۸۷). نتایج تحقیقات علمی نشان‌دهنده اثرات مفید فیزیولوژیکی، روانی و سلامت جسمانی این ورزش می‌باشد (تقی‌زاده، ۱۳۸۷، آقاجانی، ۱۳۹۰، بوستانی، ۱۳۹۲، شعبانی بهار، ۱۳۹۰ و یلغانی، ۱۳۹۰) که در ادامه به گونه‌ای مختصر به آنها اشاره می‌گردد.

در مطالعه تقی‌زاده و همکاران (۱۳۸۸) ۱۴ نفر باستانی کار که در ۶ ماهه قبل از تحقیق به طور مداوم هفته‌ای حداقل ۳ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای در تمرینات رشته باستانی شرکت کرده بودند و ۲۰ غیرورزشکار سالم که در دوره مشابه در فعالیت‌های ورزشی منظم فعالیت نداشتند، شرکت کردند. سپس شاخص‌های آنتی‌اکسیدانی و عوامل خطرزای قلبی-عروقی ورزشکاران رشته زورخانه (باستانی کاران) با افراد غیرورزشکار مقایسه شد. محققان بر اساس نتایج حاصله گزارش کردند که پرداختن به ورزش‌های زورخانه‌ای باعث بهبود سیستم آنتی‌اکسیدانی و ایمنی شده‌است؛ به طوری که ورزشکاران این رشته از ظرفیت آنتی‌اکسیدانی بالاتری نسبت به غیرورزشکاران برخوردار بودند.

همچنین، در مطالعه آقاجانی و کمالی (۱۳۹۰) با عنوان "بررسی مردم شناختی ورزش باستانی در شهر کرمان" آمده است که ورزش باستانی انگیزه‌های روانی متعدد و مختلفی را در ورزشکاران به وجود می‌آورد که یکی از مهمترین انگیزه‌های گرایش به زورخانه‌ها و شرکت در مسابقات ورزش های باستانی، کسب موقعیت اجتماعی است. محققان در نتایج خود بیان داشتند آنچه مسلم است انجام ورزش باستانی از طرف ورزشکاران برای رسیدن به پول و ثروت نیست. از دیگر انگیزه‌های شرکت، شناخت توانایی ورزشکاران و چگونگی به کار بردن آنها در اجرای مهارت‌هاست. همچنین، بعد ملی و مذهبی زورخانه نیز از دیگر انگیزه‌های روانی برای ورزشکاران است. نکته قابل توجه در ارتباط با اثرات روانی این ورزش مربوط به تماشاچیان آن است؛ به طوری که تماشاچیان زورخانه را نمی‌توان با تماشاگران ورزش های دیگر یکی دانست. در این ورزش تماشاچیان، میهمان خوانده می‌شوند که علاوه بر تشویق ورزشکاران، مرام و منش پهلوانی را نیز می‌آموزند و در عالمی پر از صفا و خالی از خشم و پرخاشگری، اوقات خود را سپری می‌کنند. آنها جز مرام مردانگی و صمیمیت چیزی نمی‌بینند. بنابراین ورزش باستانی، برای تماشاچیان جنبه آموزشی نیز دارد. در نهایت به‌عنوان نتیجه‌گیری کلی این پژوهش محققان تاکید داشتند که احیای ورزش های سنتی در ارتقای سطح فرهنگ والای اخلاقی در ورزش، سلامتی آحاد مختلف مردم و حفظ میراث فرهنگی سرزمین ایران بسیار موثر می‌باشد.

اعتقاد به ارزش های ملی در زورخانه و بین باستانی کاران بسیار قوی است. آنها در زورخانه می‌آموزند که حراست از خاک وطن، یک وظیفه ملی است. آنان صیانت از ارزش های زورخانه را سینه به سینه حفظ می‌نمایند و احترام زیادی برای آنها قائل اند؛ این امر در اشعاری که مرشد انتخاب می‌کند و می‌خواند نیز هویداست. اثرگذاری این تعالیم و اشعار بر روحیه افراد و دستیابی به خصایص نیکوی اخلاقی از جمله شجاعت، سخاوت، دیانت، افتادگی و جوانمردی از اهداف عالیه ورزش زورخانه در کنار تقویت قوای جسمانی است که این ورزش را از سایر ورزش ها متمایز می‌کند (بوستانی و امینی‌زاده، ۱۳۹۲). اثرات روانی و جسمانی زورخانه نیز مورد توجه محققان بوده است؛ به طوری که نتایج پژوهش شعبانی‌بهار و همکاران (۱۳۹۰) با هدف مقایسه ویژگی های شخصیتی و میزان اضطراب و افسردگی باستانی کاران با رشته‌های ورزشی کشتی، تکواندو و کبده نشان داد باستانی کاران اضطراب و افسردگی کمتری نسبت به سه گروه دیگر داشتند و ورزشکاران باستانی از نظر ویژگی های شخصیتی برون‌گرا و باثبات‌تر از دیگر رشته‌های مذکور بودند. همچنین نتایج پژوهش صورت پذیرفته توسط یلفانی و همکاران (۱۳۹۰) با عنوان "مقایسه تراکم ماده معدنی استخوان

ورزشکاران میانسال رشته باستانی با ورزشکاران فوتبال و غیرورزشکاران " نیز نشان داد انجام منظم ورزش باستانی تاثیر مثبتی بر تراکم ماده معدنی استخوان‌های بالا و پایین تنه ورزشکاران باستانی در مقایسه با سایر افراد دارد. محققان بیان داشتند از آنجا که امکان ادامه و انجام بسیاری از رشته‌های ورزشی در سنین میانسالی و بالاتر با توجه به ماهیت و آسیب‌زا بودن آنها کم می‌باشد و از طرفی امکان انجام رشته باستانی و زورخانه‌ای در این سنین وجود دارد، انجام این رشته ورزشی به‌عنوان یک ورزش اثرگذار در حفظ بهتر تراکم استخوانی و پیشگیری کننده از بیماری پوکی استخوان توصیه می‌گردد.

تلفیق اثرات مفید جسمانی با آموزه‌های فرهنگی این ورزش همچون فتوت، جوانمردی، از خود گذشتگی، تواضع و فروتنی، حق‌طلبی و حق‌گرایی غنای فرهنگی این ورزش را بیشتر نمایان می‌سازد (جعفری، ۱۳۹۲). به فراموشی سپرده شدن این فرهنگ غنی و میراث گرانبمای ایرانی در نتیجه گرایش ناآگاهانه به خرده فرهنگ‌های ممزوج در سایر ورزش‌های امروزی، آسیب‌های جدی به ورزش پهلوانی و زورخانه‌ای وارد نموده است (بوستانی، ۱۳۹۲). علیرغم تحقیقات بسیار اندکی که نشان‌دهنده اثرات مطلوب و مثبت جسمانی و روانی این ورزش می‌باشد، فقدان تحقیقات گسترده در ابعاد مختلف این ورزش سبب مهجور ماندن و عدم شناخت جامعه ایرانی از این ورزش و در نهایت عدم ترویج این ورزش و فرهنگ پهلوانی در جامعه شده است (جعفری، ۱۳۹۲ و بوستانی، ۱۳۹۰).

شواهد تاریخی نشان می‌دهد ورزش پهلوانی جزو فعالیت‌های اصلی روزمره ایرانیان در دوران باستان بوده است. جامعه آن زمان ارزش خاصی برای ورزشکاران پهلوان خود قائل می‌شد، چرا که آنان به دلیل برخورداری از قدرت بدنی و شجاعت روحی، تکیه گاه مردم در عرصه زندگی در مقابل ظلم و ستم بودند و هرگاه که نیاز می‌شد برای دفاع از کیان سرزمین ایران بزرگ در برابر دشمنان حاضر و جان‌فشانی می‌کردند. از ابتدای پیدایش ورزش زورخانه‌ای، ورزش زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی ممزوج با یکدیگر و در حقیقت یک تن واحد بوده‌اند (جعفری، ۱۳۹۲ و تهرانچی، ۱۳۸۸).

ورزش‌های زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی بر اساس آلات و ادوات جنگی و قواعد جنگ‌های باستان شکل گرفته‌اند و در واقع ورزش رزمی ایرانیان باستان بوده است. اهمیت این ورزش زمانی آشکارتر می‌گردد که بدانیم سرنوشت جنگ‌ها را هم در نهایت پهلوانان با کشتی گرفتن رقم می‌زدند؛ به این ترتیب که پهلوانان دو

طرف جنگ بدون درگیر شدن لشگرها و با یک رقابت آزادانه، سرنوشت جنگ را مشخص می کردند- ادبیات تاریخی موجود ایران، نشان دهنده تاریخ مردانگی و سلحشوری پهلوانان ایران زمین است (میرجلیلی، ۱۳۷۹).

برپایه شواهد پژوهشی، زورخانه و عملیات ورزشی زورخانه‌ای به سبک و سیاق امروزی در حدود هفتصد سال پیش (قرن ۷ شمسی) به وسیله محمود خوارزمی معروف به پوریای ولی به صورت امروزی بازسازماندهی شده است. پهلوانان ایران زمین با انجام تمرینات در زورخانه‌ها و با کشتی گرفتن زورآزمایی می کردند و هر ساله نیز بین پهلوانان مسابقاتی با حضور مردم برگزار می گردیده است و به پهلوان پهلوانان جوایزی نفیس از جمله حق سفره تعلق می گرفته است. به عبارت دیگر، هر سال با برگزاری مسابقات کشتی زورخانه‌ای، پهلوان ایران از دل مسابقات معرفی می گردیده و بازوبند پهلوانی را به صورت امانت برای یک سال در اختیار می گرفته است و در صورت تکرار این قهرمانی در سه سال پیاپی، صاحب بازوبند پهلوانی می شده است (قجقی نژاد، ۱۳۸۷، تهرانچی، ۱۳۸۸ و میرجلیلی، ۱۳۷۹).

مدیریت زورخانه‌ها و برگزاری مسابقات نیز کاملاً مردمی و به اصطلاح امروزی، سازمانی مردم نهاد (سمن) بوده است- هرچند گاهی از اوقات، حاکمان دولتی نیز حمایت‌هایی در گسترش ورزش زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی داشته‌اند (به عنوان مثال، در دوران صفویه و قاجار). همان‌گونه که تاریخ متقن و دقیقی برای زمان پیدایش ورزش زورخانه‌ای در دست نیست، تاریخ دقیقی از چگونگی مدیریت و سازماندهی زورخانه‌ها و مدیریت مسابقات کشتی پهلوانی در آن دوران موجود نیست، لیکن نکته بسیار مهم این است که این ورزش ایرانی بر اساس فلسفه و قواعد یکسان سینه به سینه در کشور پهناور ایران مدیریت گردیده و به نسل‌های آینده منتقل شده است (جعفری، ۱۳۹۲).

عنوان ورزش باستانی و کشتی پهلوانی برای ورزش زورخانه‌ای از سال ۱۳۱۲ انتخاب و به کار گرفته شد. گرچه عنوان ورزش باستانی در بین ایرانیان همچنان از سایر عناوین متداول‌تر می باشد، در سال ۱۳۸۵ عنوان فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای انتخاب و به کار گرفته شد که تا الان نیز از همین عنوان استفاده می گردد. مسابقات کشتی پهلوانی تا سال ۱۳۱۸ هجری شمسی براساس آیین ورزش زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی دوران باستان برگزار می شده است. با پیدایش کشتی فرنگی و آزاد که برگرفته از کشتی پهلوانی ایرانیان است، در سال ۱۳۱۸ کشتی پهلوانی از زورخانه‌ها جدا و به باشگاه‌های جدید ورزشی انتقال یافت و بدین ترتیب عملاً کشتی پهلوانی از ورزش زورخانه‌ای جدا شد. اگرچه همچنان سالیانه مسابقات کشتی پهلوانی انجام و پهلوان پایتخت

نیز انتخاب می‌شد، اما اکثر این پهلوانان با زورخانه و اصول ورزش پهلوانی ناآشنا بوده‌اند و این موضوع تا زمان حال نیز استمرار داشته است. مسابقات کشتی پهلوانی از سال ۱۲۲۳ به طور رسمی برگزار گردیده و پهلوان کشور انتخاب شده است (تهرانچی، ۱۳۸۸). در جدول ۱ اسامی پهلوانان کشور بین سال‌های ۱۳۲۳-۱۳۹۵ به همراه سال پهلوان کشوری آورده شده است:

جدول ۱: اسامی پهلوانان کشور از سال ۱۳۲۳ تا سال ۱۳۹۵

ردیف	نام و نام خانوادگی	سال پهلوان کشوری	ردیف	نام و نام خانوادگی	سال پهلوان کشوری
۱	مصطفی طوسی	۱۳۲۳	۳۴	محمد رضا توپچی	۱۳۶۸
۲	مصطفی طوسی	۱۳۲۴	۳۵	علیرضا سلیمانی	۱۳۶۹
۳	مصطفی طوسی	۱۳۲۵	۳۶	مجید انصاری	۱۳۷۰
۴	ضیا میرقوامی	۱۳۲۶	۳۷	ایوب بنی نصرت	۱۳۷۱
۵	ابوالقاسم سخدری	۱۳۲۷	۳۸	ایوب بنی نصرت	۱۳۷۲
۶	عباس زندی	۱۳۲۸	۳۹	محمود میران	۱۳۷۳
۷	احمد وفادار	۱۳۲۹	۴۰	محمود میران	۱۳۷۴
۸	احمد وفادار	۱۳۳۰	۴۱	محمود میران	۱۳۷۵
۹	احمد وفادار	۱۳۳۱	۴۲	محمود میران	۱۳۷۶
۱۰	عباس زندی	۱۳۳۲	۴۳	حمید قشنگ	۱۳۷۷
۱۱	عباس زندی	۱۳۳۳	۴۴	حمید قشنگ	۱۳۷۸
۱۲	عباس زندی	۱۳۳۴	۴۵	محمود محمدی	۱۳۷۹
۱۴	غلامرضا تختی	۱۳۳۶	۴۶	امین رشید لمیر	۱۳۸۰
۱۵	غلامرضا تختی	۱۳۳۷	۴۷	حمید قشنگ	۱۳۸۱
۱۶	غلامرضا تختی	۱۳۳۸	۴۸	عبدالرضا کارگر	۱۳۸۲
۱۸	یعقوبعلی شورورزی	۱۳۴۰	۴۹	عبدالرضا کارگر	۱۳۸۳
۱۹	منصور مهدیزاده	۱۳۴۱	۵۰	شاهرخ صداقتی زاده	۱۳۸۵
۲۲	منصور مهدیزاده	۱۳۴۴	۵۱	فردین معصومی	۱۳۸۶
۲۴	رضا سوخته سرایی	۱۳۵۴	۵۲	امین رشید لمیر	۱۳۸۷
۲۶	علیرضا سلیمانی	۱۳۵۸	۵۳	آرش مردانی	۱۳۸۸
۲۷	علیرضا سلیمانی	۱۳۶۱	۵۴	آرش مردانی	۱۳۸۹
۲۸	علیرضا سلیمانی	۱۳۶۲	۵۵	آرش مردانی	۱۳۹۰
۲۹	محمد حسن محبی	۱۳۶۳	۵۶	جابر صادق زاده	۱۳۹۱

۱۳۹۲	احمد میرزاپور	۵۷	۱۳۶۴	علیرضا سلیمانی	۳۰
۱۳۹۳	پرویز هادی	۵۸	۱۳۶۵	علیرضا سلیمانی	۳۱
۱۳۹۴	جابر صادق زاده	۵۹	۱۳۶۶	محمد رضا توپچی	۳۲
۱۳۹۵	جابر صادق زاده	۶۰	۱۳۶۷	محمد حسن محبی	۳۳

*سال هایی که ذکر نشده، مسابقات کشتی پهلوانی برگزار نگردیده است. از بین پهلوانانی که از گود زورخانه برخاسته و مدارج پهلوانی را طی نموده اند، می توان به مصطفی طوسی، غلامرضا تختی و علیرضا سلیمانی اشاره کرد.

ورزش زورخانه ای تا سال ۱۳۲۶ تشکیلات خاصی نداشت. به عبارت دیگر، انجمن یا فدراسیونی برای اداره این ورزش در سطح کشور وجود نداشته است. از نحوه مدیریت ورزش زورخانه ای کشور و چگونگی برگزاری مسابقات زورخانه ای در دوران پهلوی اول سند مکتوبی وجود ندارد. این ورزش در زمان پهلوی دوم نیز دارای تشکیلات منسجمی نبود و فقط به صورت سرپرستی و زیر نظر سازمان ورزش کشور، مدیریت و سازماندهی می گشت.

مسابقات ورزش زورخانه ای نیز به طور نامنظم هر چند وقت یکبار انجام می شده است. به عنوان مثال، برگزاری مسابقه ورزش زورخانه ای کشور با عنوان "جام ورزش باستانی کشور" در سال ۱۳۵۴ در استادیوم آزادی قابل ذکر می باشد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ با حمایت های مسئولان، ورزش زورخانه ای رونق خاصی گرفت، ولی تا سال ۱۳۵۹ این ورزش تشکیلات منسجمی نداشت. تا اینکه در سال ۱۳۵۹ سازمان تربیت بدنی تشکیل فدراسیون باستانی و کشتی پهلوانی را تصویب کرد (تهرانچی، ۱۳۸۸). اطلاعات مربوط به مسئولان ورزش پهلوانی و زورخانه ای بعد از انقلاب اسلامی در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲: نام مسئولان ورزش پهلوانی و زورخانه ای بعد از انقلاب اسلامی-۱۳۵۷

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدت مسئولیت
۱	مصطفی طوسی و محمود نامجو	۱۳۵۷-۱۳۵۹
۲	عباس حاجیان	۱۳۵۹-۱۳۶۳
۳	امیرمهدی شیرگیر	۱۳۶۳-۱۳۶۸
۴	علی جلالی پور	۱۳۶۸-۱۳۷۰
۵	حسن غفوری فرد	۱۳۷۰-۱۳۷۳
۶	عبدالله سجادی	۱۳۷۳-۱۳۸۵
۷	علیرضا صفارزاده	۱۳۸۵-۱۳۹۱
۸	محمد رضا طالقانی	۱۳۹۱-۱۳۹۲

۱۳۹۲-۱۳۹۴	فرهاد طلوع کیان	۹
۱۳۹۴-۱۳۹۵	علی دادگر	۱۰
۱۳۹۵	مجتبی جوهری	۱۱

مسابقات سراسری ورزش زورخانه‌ای بعد از انقلاب اسلامی به طور منظم در رشته‌های تیمی هنرهای فردی، چرخ، میل بازی، کباده و سنگ در رده‌های مختلف سنی انجام پذیرفته است. در ۲۵ آبان سال ۱۳۸۹ به پیشنهاد فدراسیون ملی ورزش های پهلوانی و زورخانه‌ای ایران و با حمایت سازمان میراث فرهنگی و گردشگری در فهرست سازمان فرهنگی ملل متحد (یونسکو) ثبت شد. با توجه به تاکیدات مسئولان عالی‌رتبه نظام و اهمیت فوق العاده ورزش باستانی و بنا به اهداف استراتژیک ورزش کشور، در سال ۱۳۸۳ فدراسیون بین‌المللی ورزش پهلوانی و زورخانه‌ای تشکیل گردید. در همین راستا مسابقات بین‌المللی و جهانی این رشته براساس تقویم مصوب به طور منظم انجام می‌گردد که تیم ملی ایران در این مسابقات همواره افتخارآفرینی کرده است. اخیراً در مسابقات جهانی ۲۰۱۷ اندونزی و مسابقات کشورهای اسلامی ۲۰۱۷ در آذربایجان، تیم ملی ورزش پهلوانی و زورخانه‌ای مقام قهرمانی را به دست آورده است.

احیا و مستندسازی علمی و گسترش این رشته ورزشی از توصیه‌های اکید مقام معظم رهبری و اهداف کلان نظام ورزش جمهوری اسلامی است. بر این اساس، توسعه و گسترش این ورزش در جامعه ایران اسلامی و همچنین بین‌المللی کردن آن نیازمند یک برنامه‌ریزی صحیح و علمی است تا بتوان به درستی در راستای نیل به اهداف عالی این ورزش گام برداشت (حسینی، ۱۳۸۷ و تهرانچی، ۱۳۸۸). در طول سالیان اخیر، تلاش های زیادی جهت توسعه این ورزش کهن انجام شده است، لیکن فعالیت‌ها و برنامه‌ها کمتر بر اساس برنامه‌ریزی دقیق و یک فرایند علمی بوده است؛ به طوری که هنوز اطلاعات دقیقی از وضعیت موجود این ورزش در کشور وجود ندارد و هیچ‌گونه تداومی در اجرای برنامه‌های توسعه‌ای مشاهده نمی‌گردد و متأسفانه، مدیریت سلیقه‌ای بر برنامه‌های اجرایی ورزش زورخانه‌ای حاکم است. بر پایه شواهد و متون علمی در نظام مدیریت برنامه‌ریزی جهان امروز، اولین گام در جهت برنامه‌ریزی راهبردی، شناخت وضعیت موجود هر سیستم، سازمان و جامعه از نظر منابع، امکانات و نیروی انسانی است. بررسی وضعیت موجود به عنوان اساسی‌ترین گام برنامه‌ریزی به برنامه‌ریزان این امکان و توانایی را می‌دهد تا نقاط ضعف و قوت، فرصت‌ها و تهدیدهای

محیطی را شناسایی و با در نظر داشتن چشم‌اندازهای کلان ورزش کشور اهداف کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت فدراسیون را ترسیم و تنظیم نمایند و با توجه به اهداف کلی، اقدام به انتخاب استراتژی‌های خاص با عنوان برنامه استراتژیک کنند. پژوهش حاضر در راستای فلسفه علمی یاد شده، به بررسی وضعیت موجود ورزش زورخانه‌ای و پهلوانی کشور در سال ۱۳۹۵ پرداخته است.

روش شناسی پژوهش

جامعه آماری تحقیق حاضر ورزشکاران، مربیان و داوران رشته‌ی پهلوانی و زورخانه‌ای کلیه استان‌های کشور بودند. ابتدا با همکاری فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای، تعداد ۳۱ پرسشنامه جامع اطلاعات ورزش زورخانه‌ای در یک جلسه حضوری در فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای در اختیار دبیران هیئت‌های استانی قرار گرفت. محققان ضمن تحویل پرسشنامه جامع اطلاعات ورزش زورخانه‌ای، توضیحات کاملی در مورد ماهیت و نحوه اجرای تحقیق و همچنین چگونگی تکمیل پرسشنامه‌ها ارائه نمودند. کلیه هیئت‌های پهلوانی و زورخانه‌ای کشور پس از تکمیل، پرسشنامه‌های اطلاعات ورزش زورخانه‌ای را عودت دادند.

برای آزمون روایی پرسشنامه این تحقیق، روش روایی محتوا مورد استفاده قرار گرفت. بدین منظور از نظرات ۵ تن از اساتید متخصص مدیریت برنامه ریزی و روش تحقیق استفاده شد و پرسشنامه تهیه شده بعد از اعمال اصلاحات مورد نظر متخصصان به تأیید نهایی آنها رسید. برای آزمون پایایی پرسشنامه تحقیق حاضر، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد و بدین منظور تعداد ۱۰ پرسشنامه به صورت پیش آزمون بین ۱۰ هیأت از نمونه آماری توزیع شد. با استفاده از داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های پیش آزمون، آلفای کرونباخ از طریق نرم افزار SPSS به میزان ۰/۸۶ محاسبه شد و پایایی ابزار جمع آوری داده نیز مورد تأیید قرار گرفت.

علاوه بر این، موارد اطلاعات مربوط به ورزشکاران بیمه شده نیز از فدراسیون پزشکی ورزشی کشور دریافت گردید. معیارهای ورود به تحقیق حاضر عبارت بودند از:

- ۱) مرشدان از رتبه مقدماتی تا مرشد کهن کسوت
- ۲) ورزشکار خردسال تا ورزشکار کهن کسوت
- ۳) کلیه مربیان ملی و بین‌المللی
- ۴) کلیه داوران ملی و بین‌المللی

در این تحقیق از آمار توصیفی در موارد زیر استفاده شد:

سامان دادن، خلاصه کردن، طبقه‌بندی نمرات خام و توصیف اندازه‌های نمونه از آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد، رسم نمودار و جداول).

همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و رسم نمودارها، از نرم افزار Excel نسخه ۲۰۱۰ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

جدول ۳، نشان‌دهنده اطلاعات جامع ورزشکاران، داوران، مرشدان و تعداد زورخانه‌های فعال کل کشور در سال ۱۳۹۵ می باشد.

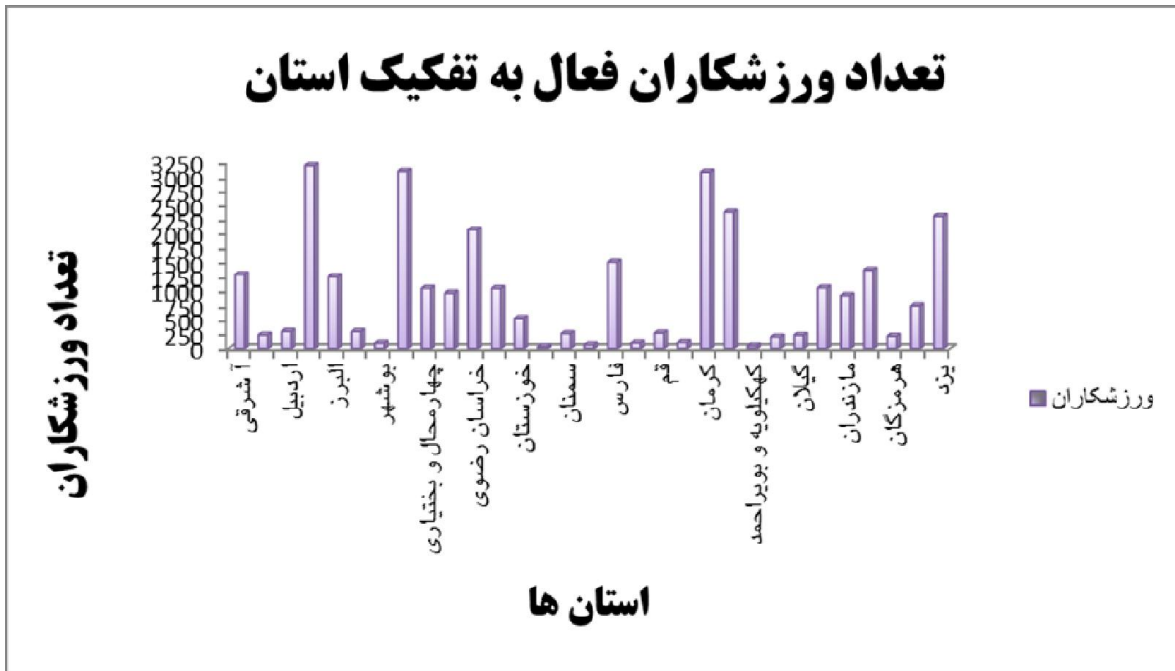
جدول ۳: اطلاعات جامع ورزشکاران، داوران، مرشدان و تعداد زورخانه‌های فعال کل کشور در سال ۱۳۹۵

استان ها	ورزشکاران فعال	مربیان فعال	مرشدان فعال	داوران فعال	زورخانه ها
آذربایجان شرقی	۱۲۸۴	۴	۳۱	۲	۱۶
آذربایجان غربی	۲۴۶	۳	۱۴	۱	۶
اردبیل	۳۰۳	۳	۱۶	۰	۴
اصفهان	۳۲۵۳	۲۵	۱۴۳	۵	۱۵۸
البرز	۱۲۴۵	۱۱	۹	۱	۱۵
ایلام	۱۴۳	۲	۱۱	۰	۲
بوشهر	۹۵	۳	۴	۱	۳
تهران	۳۱۲۷	۱۲	۱۱۸	۳	۸۶
چهارمحال و بختیاری	۱۰۴۴	۱	۳۳	۰	۱۴
خراسان جنوبی	۹۶۳	۷	۴۵	۳	۱۷
خراسان رضوی	۲۰۶۴	۱۶	۱۷۶	۲	۸۵
خراسان شمالی	۱۰۴۲	۴	۲۴	۲	۴
خوزستان	۵۳۵	۳	۲۰	۱	۲۲
زنجان	۳۳۵	۲	۱۸	۲	۱۱
سمنان	۲۶۴	۳	۶۱	۵	۲۱
سیستان و بلوچستان	۱۸۹	۲	۱۴	۰	۹
فارس	۱۵۶۸	۱۳	۲۳	۵	۳۶

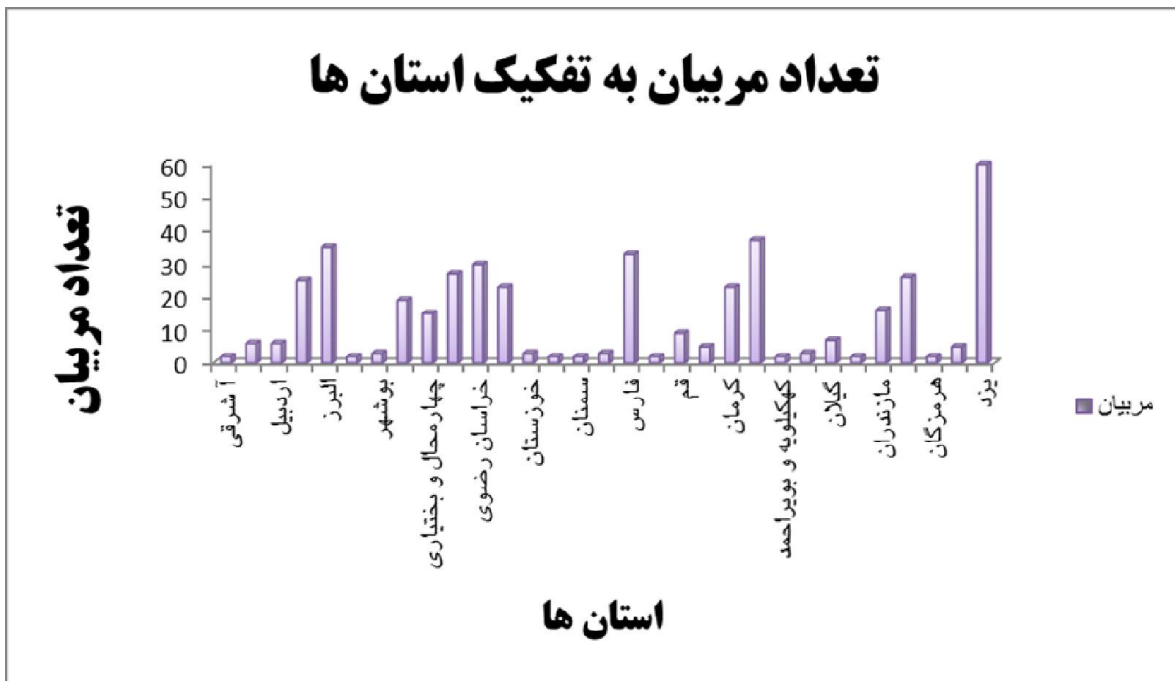
قزوین	۲۵۸	۲	۳۳	۰	۱۲
قم	۱۷۳	۱	۷	۰	۳
کردستان	۳۲۱	۵	۹	۵	۱۶
کرمان	۳۰۸۵	۲۳	۸۲	۵	۶۵
کرمانشاه	۲۳۷۸	۱۲	۳۸	۳	۱۷
کهگیلویه و بویراحمد	۵۸	۲	۲	۰	۳
گلستان	۲۱۶	۳	۲۱	۱	۹
گیلان	۲۳۶	۱	۱۰	۱	۱۱
لرستان	۱۰۵۲	۲	۲۱	۱	۷
مازندران	۹۲۱	۶	۴۲	۳	۱۳
مرکزی	۱۳۶۳	۷	۵۱	۵	۲۷
هرمزگان	۲۱۴	۱	۱	۰	۴
همدان	۷۴۷	۵	۳۵	۱	۱۹
یزد	۲۳۰۵	۶	۱۹۷	۱	۸۳

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌گردد از مجموع ۷۹۸ زورخانه فعال در کشور ۶۰ درصد از آنها در پنج استان تهران، خراسان رضوی، یزد، کرمان و اصفهان قرار دارند و از مجموع داوران فعال که ۵۹ نفر می‌باشند، ۴۲ درصد متعلق به استان‌های سمنان، اصفهان، مرکزی، کرمان و فارس است. همچنین، از مجموع ۱۳۷۹ مرشد فعال در سطح کشور، ۵۱ درصد از آنان در زورخانه‌های پنج استان یزد، اصفهان، خراسان رضوی، تهران و کرمان فعالیت دارند. در کل، ۱۹۱ مربی فعال در زورخانه‌های کشور فعالیت دارند که ۴۶ درصد از آنها در استان‌های اصفهان، کرمان، خراسان رضوی، فارس و کرمانشاه حضور دارند. مجموع ورزشکاران فعال کشور در کلیه رده‌های سنی، ۳۰۹۹۱ می‌باشد که یک سوم از این ورزشکاران دارای بیمه ورزشی می‌باشند.

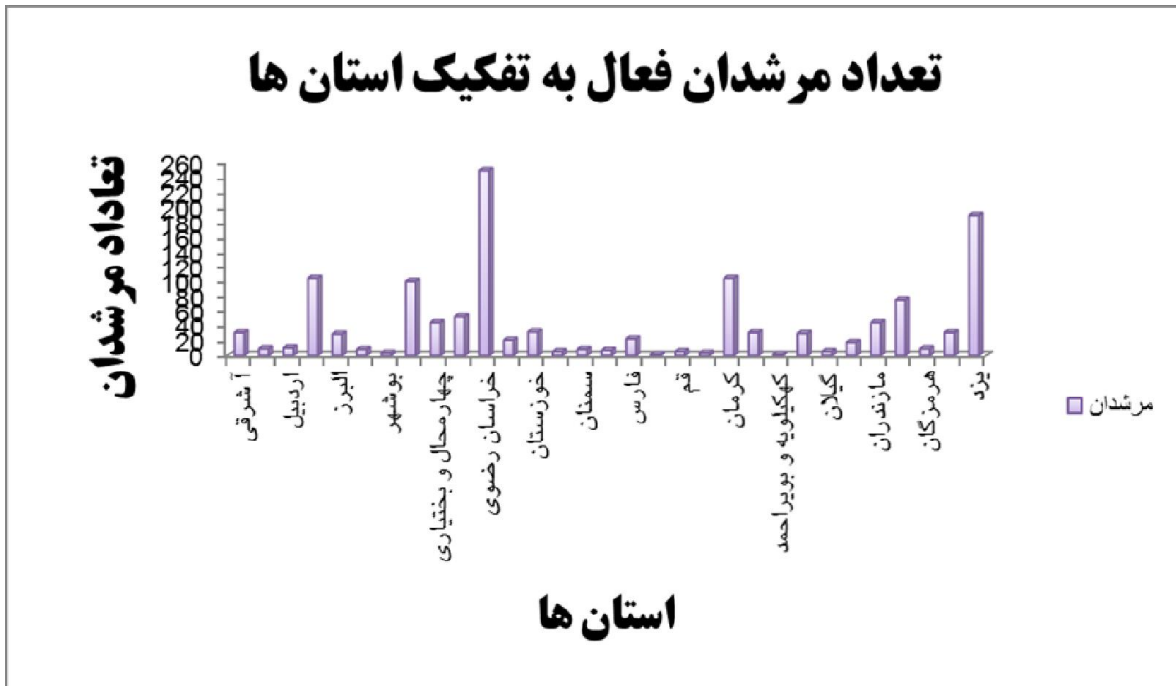
تعداد ورزشکاران، مربیان، مرشدان و داوران فعال به تفکیک استان‌ها در نمودارهای ۱ تا ۴ آورده شده است.

نمودار ۱: تعداد ورزشکاران فعال در رشته زورخانه‌ای و پهلوانی به تفکیک استان ها

نمودار ۲: تعداد مربیان فعال در رشته زورخانه‌ای و پهلوانی به تفکیک استان ها

نمودار ۳: تعداد مرشدان فعال در رشته زورخانه‌ای و پهلوانی به تفکیک استان ها

نمودار ۴: تعداد داوران فعال در رشته زورخانه‌ای و پهلوانی به تفکیک استان ها

بحث و نتیجه گیری

برنامه‌ریزی، هدف‌های صحیح را تعیین و سپس مسیر مناسب برای تامین آنها را انتخاب می‌کند. برنامه‌ریزی راهبردی نیز فرایندی سازمانی برای تعریف راهبرد سازمان و تصمیم‌گیری برای چگونگی یافتن منابع مورد نیاز جهت رسیدن به اهداف می‌باشد که اولین قدم آن اطلاع از وضعیت موجود سازمان است (David، ۱۹۹۷). یکی از مهمترین اقدامات برای ارائه یک برنامه راهبردی جامع، کامل و اثربخش شناسایی وضعیت موجود است؛ به طوری که در ادامه آن فدراسیون یا وزارت ورزش باتوجه به منابع موجود، برنامه‌ریزی جهت نیل به اهداف را انجام می‌دهد. تحقیق حاضر که برای نخستین بار در تاریخ ورزش زورخانه‌ای کشور انجام پذیرفته است می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های درازمدت فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای مفید واقع شود. نتایج مطالعه حاضر که با هدف بررسی وضعیت موجود ورزش پهلوانی و زورخانه‌ای کشور انجام شد، نشان داد در مجموع ۳۰۹۹۱ نفر ورزشکار در سراسر کشور به انجام این رشته ورزشی می‌پردازند. همچنین، تعداد مربیان و داوران فعال به ترتیب ۱۹۱ و ۵۹ نفر در سراسر کشور است که علاوه بر تعداد کم، درصد بالایی از مربیان و داوران فعال در پنج استان کشور حضور دارند و بقیه استان‌ها دارای ضعف بارزی به لحاظ کمی در این زمینه هستند. علاوه بر این، از مجموع ۷۹۸ زورخانه فعال در کشور، ۶۰ درصد و از مجموع ۱۳۷۹ مرشد فعال در سطح کشور، ۵۱ درصد از آنها در پنج استان تهران، خراسان رضوی، یزد، کرمان و اصفهان فعالیت دارند. بنابراین نتایج، سایر استان‌ها از وضعیت نامناسب و ضعیفی در تعداد زورخانه‌ها و افرادی که در این ورزش مشارکت دارند، برخوردار هستند و وضعیت این ورزش در کشور به لحاظ امکانات و شرکت‌کنندگان در این ورزش بسیار ضعیف می‌باشد. لذا تدوین یک برنامه جامع و استراتژیک برای توسعه و پیشرفت این ورزش بسیار ضروری است و در این راستا پشتیبانی فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای و وزارت ورزش و جوانان اهمیت بسزایی دارد.

در بررسی پیشینه تحقیق هیچ تحقیقی پیرامون وضعیت موجود این ورزش در کشور یافت نشد تا نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات قبلی مقایسه گردد. آنچه قطعی می‌باشد، فقدان برنامه راهبردی دراز مدت در این فدراسیون می‌باشد. در پژوهشی که توسط گودرزی و همکاران (۱۳۹۴) انجام شد و نتایج حاصل از رتبه‌بندی پنج مانع بزرگ در اجرای برنامه‌های راهبردی وزارت ورزش و جوانان مورد بررسی قرار گرفت، آشکار گردید

که موانع مربوط به برنامه‌ریزی با ۷۴/۲۳ درصد، رتبه دوم را در ممانعت از اجرای استراتژی در حوزه ورزش داراست. لذا تعیین راهبرد مناسب و به تبع آن تجزیه و تحلیل صادقانه عوامل داخلی و پیش‌بینی عوامل خارجی تضمین‌کننده موفقیت و بهره‌وری بیشتر یک سازمان ورزشی بر اساس اطلاعات دقیق آماری وضعیت موجود یکی از رموز موفقیت سازمان‌ها و فدراسیون‌های ورزشی است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۱) که فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای نیز می‌تواند با تکیه بر اطلاعات موجود و تدوین برنامه استراتژیک دراز مدت به رفع موانع و استفاده از فرصت‌های توسعه این ورزش ملی بپردازد.

همانگونه که ذکر شد تحقیق حاضر برای نخستین بار در تاریخ ورزش زورخانه‌ای کشور با دقت بسیار بالا انجام پذیرفته است که علاوه بر موارد فوق‌الذکر، نکات ذیل نیز می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های فدراسیون مورد مذاقه قرار گیرد.

علیرغم فواید و اثرات مثبت جسمانی و روانی که تحقیقات مختلف نشان داده‌اند، با توجه به جمعیت مردان کشور نسبت بسیار کمی از آحاد جامعه به انجام ورزش زورخانه‌ای و پهلوانی می‌پردازند. لذا بر اساس نتایج به دست آمده اولویت اول فدراسیون در راستای احیا این ورزش باید اتخاذ برنامه استراتژیک جهت افزایش کمی تعداد ورزشکاران این رشته با مشارکت وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، نیروهای مسلح، شهرداری‌ها و صدا و سیما در سطح استان‌های کشور باشد. در این راستا برنامه‌ریزی جهت ارتقای آگاهی عمومی و ترویج فرهنگ زورخانه‌ای، توسعه آموزش در سطوح پایه از اساسی‌ترین موضوعات در این بخش است. همچنین بر اساس نتایج به دست آمده، ۶۰ درصد از کل زورخانه‌ها در پنج استان و ۴۰ درصد زورخانه‌ها در بقیه استان‌ها قرار دارند. اگرچه ورزش زورخانه‌ای از ابتدای موجودیت خود یک سازمان مردم‌نهاد بوده است و به لحاظ اقتصادی توسط ورزشکاران اداره می‌شده است، اما در شرایط کنونی ورزش کشور با توجه به ورود رشته‌های مختلف ورزشی در جامعه و سرمایه‌گذاری دولت در آن رشته‌ها پیشنهاد می‌گردد با اتخاذ سیاست سرمایه‌گذاری همه‌جانبه، ساخت زورخانه‌های دولتی توسط سازمان‌ها و نهادها به ویژه در استان‌های غیربرخوردار توسط مسئولان ورزش کشور در اولویت قرار گیرد. توسعه منابع انسانی و برنامه‌های مرتبط باید یکی از اولویت‌های برنامه باشد؛ به طوری که نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد این فدراسیون به لحاظ نیروی انسانی کارآمد بسیار ضعیف می‌باشد، زیرا از مجموع داوران فعال ۴۲ درصد، از مجموع مرشدان فعال ۵۱ درصد و ۴۶ درصد مربیان فعال متعلق به پنج استان کشور می‌باشند و سایر استان‌ها در وضعیت بسیار

نامناسبی به لحاظ نیروی انسانی قراردادارند. لذا برگزاری کلاس های مربیگری داوری و مرشدی باید از اولویت- های فدراسیون زورخانه ای باشد.

به طور کلی نتایج تحقیق حاضر به عنوان آینه تمام نمای وضعیت موجود ورزش پهلوانی و زورخانه ای کشور که برای نخستین بار صورت پذیرفته است، با نشان دادن فرصت ها و تهدیدها می تواند چراغ راه مسئولان و برنامه ریزان نظام ورزش و فدراسیون پهلوانی و زورخانه ای باشد، زیرا نتایج حاصل نشان دهنده وضعیت بسیار ضعیف این ورزش چه از نظر نیروی انسانی و چه به لحاظ تعداد زورخانه ها در کل کشور به استثنای چند استان خاص می باشد. همچنین، تدوین برنامه استراتژیک توسعه این ورزش در قالب برنامه های کوتاه مدت، میان مدت و درازمدت فدراسیون جهت توسعه ورزش ملی مذهبی ایران با پشتیبانی وزارت ورزش و سایر ارگان های دولتی امری حیاتی و ضروری است.

منابع

- آقاجانی، حسین و کمالی، جلال. (۱۳۹۰). "بررسی مردم شناختی ورزش باستانی در شهر کرمان". فصلنامه دانش بومی. شماره ۲، صفحات ۶۰-۳۲.
- بوستانی، داریوش و امینی زاده، سینا. (۱۳۹۲). "کاوش کیفی ورزش باستانی زورخانه (مطالعه موردی: ورزشکاران شهر کرمان)". فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی. سال سوم، شماره نهم، صفحات ۱۳۳-۱۰۹.
- پیمان فر، محمد حسن و همکاران. (۱۳۹۱). "مدل ساختاری عوامل اثرگذار بر هوش معنوی ورزشکاران زورخانه ای". مجله مطالعات روانشناسی ورزشی. شماره ۱، صفحات ۵۷-۶۸.
- تقی زاده، حسن؛ افضل پور، محمد اسماعیل و اکبرزاده، حسین. (۱۳۸۸). "مقایسه شاخص‌های آنتی اکسیدانی و عوامل خطرزای قلبی-عروقی ورزشکاران رشته زورخانه (باستانی کاران) با افراد غیرورزشکار". مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد. دوره ۱۷، شماره ۴، صفحات ۲۶۹-۲۶۲.
- تهرانچی، محمد مهدی. (۱۳۸۸). "ورزش باستانی از دیدگاه ارزش". تهران: امیرکبیر
- جعفری، علی اکبر و قاسمی، نعیمه. (۱۳۹۲). "ورزش باستانی زورخانه، جایگاه آن در ترویج تشیع". فصلنامه شیعه شناسی. سال ۱۱، شماره ۴۲، صفحات ۱۳۹-۱۶۸.
- حسینی، گلاله؛ حمیدی، مهرزاد و تجاری، فرشاد. (۱۳۹۱). "تدوین برنامه راهبردی ورزش دانشجویی دانشگاه آزاد اسلامی". مدیریت ورزشی. شماره ۱۵، صفحات ۳۳-۱۵.
- حیدری، علی و دولت‌شاه، ناصر. (۱۳۹۱). "جلوه های تصوف، فتوت و مذهب تشیع در ورزش باستانی و زورخانه ای ایران". دو فصلنامه پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی. سال ۲، شماره ۴، صفحات ۷۱-۵۷.
- شعبانی‌بهار، غلامرضا؛ یلفانی، علی و اشکان، ارسلان. (۱۳۹۰). "مقایسه ویژگی های شخصیتی و میزان افسردگی باستانی کاران با رشته‌های ورزشی کشتی، تکواندو و کبدم". مدیریت ورزشی. شماره ۹، صفحات ۱۶۶-۱۴۹.

- صیرفی، هایده. (۱۳۸۸). "مقایسه تطبیقی آیین مهر و آیین زورخانه ای ایران". مجله آموزش تربیت دینی. دوره ۱۲، شماره ۲، صفحات ۱۶-۲۳.
- قجقی نژاد، شاهپور. (۱۳۸۷). "ورزش پهلوانی: هنر و آیین عصر باستان". کتاب ماه هنر. صفحات ۷۲-۷۵.
- گودرزی، محمود؛ قربانی، محمدحسین و صفری، حمیدرضا. (۱۳۹۴). "شناسایی و تدوین الگوی موانع اجرای برنامه های استراتژیک در وزارت ورزش و جوانان ایران". مطالعات مدیریت ورزشی. شماره ۳۱، صفحات ۱۳-۳۲.
- گودرزی، محمود. (۱۳۸۳). "سیر تطور ورزش باستانی و زورخانه در ایران". مجله حرکت. شماره ۲۲، صفحات ۱۴۹-۱۷۰.
- یلفانی، علی؛ رئیس، زهرا؛ عاشوری، حسین؛ باندپور، مریم و یاراحمدی، عاطفه. (۱۳۹۱). "مقایسه تراکم ماده معدنی استخوان ورزشکاران میانسال رشته باستانی با ورزشکاران فوتبال و غیرورزشکاران". پژوهش های مدیریت ورزشی و علوم حرکتی. سال اول، شماره ۲، صفحات ۱۱۱-۱۲۱.
- Fred R. David. 1997. "Concepts of Strategic Management". Prentice Hall.

A Study On Current Situation of Pahlavani and Zurkhane,ei Sport in Term of Statistic Information by 1395(2017) in Iran

Ali Yalfani

Ph.D., Associate Professor, Faculty of Physical Education, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

Hossein Ashoori

Lecturer, Physical Education Department, Payame-e-Noor University

Zahra Raeesi

Ph.D. in Sport Pathology and Corrective Movement, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

Received:9 May 2017
Accepted:20 Jul. 2017

The pahlavani and zurkhane,ei sport is the unique and systematic traditional Iranian sport which remain from thousands years ago. It is evident that to progress and development of this sport firstly should be have accurate scientific planning, and thereafter obtaining accurate statistic information of current situation to make strategic development planning of pahlvani and zurkhane,ei sport. The aim of present study is to investigation current situation of this sport in term of statistic information by 1395(2017) in Iran. A descriptive questionnaire was designed and used to obtain number of Zurkhanies, Morsheds, Referees and coaches of all 31 Iranian provinces. The Iranian national Federation of Pahlavani and Zurkhane,ei cooperated during the data collection process of present study. The findings of present study demonstrated that there are 30991 Zurkhane athletes, 798 Zurkhane, 1379 Morshed, referees 59 and 191 coaches across the country by1395. Furthermore, analysis indicated that 60%of all Zurkhanies, 42%of all referees,51%of all Morsheds and 46% of all coaches in Iran are belong to five provinces of country. Based on results of present study it is concluded that the current situation of this sport is too poor with regard of facilities and people who engaged in this sport. Therefore, it is strongly recommended that compilation and enforcement of a strategic and comprehensive planning to develop and progress of this sport across the Iran is too necessary. To reach and achievement of mentioned aim, supporting of the Iranian national Federation of Pahlavani and Zurkhane,ei and ministry of sport and youth are emphasized.

Keywords: Pahlavani and Zurkhane,ei Sport, Zurkhane, Current Situation, Morshed, Coach and Referee